

REDACTIA:
și
ADMINISTRAȚIA:
Batthyáyi utca Nr. 2

Articoli și corespunzătoare pentru publicare se trimit redacției.

Concure, inserțiuni precum și taxele de abonament se trimit Administrației tipografiei diecezane.

BISERICA ȘI ȘCOALA

FOAIE BISERICESCĂ-ȘCOLASTICĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECA.

PREȚUL
ABONAMENTULUI:
PENTRU
AUSTRO-UNGARIA:
Pe un an: 10 cor.
Pe 1/2 an: 5 cor.

PENTRU ROMÂNIA ȘI
STRĂINĂTATE:
Pe un an 14 franci.
Pe 1/2 an 7 franci.

Telefon pentru oraș și
comitat Nr. 266.

Cultura teologică.

A fost o vreme, când poporul românesc era izolat de lumea culturală, legat de glia iobăgiei; și lângă el era preotul numai, un inger păzitor, cu molitvelnicul în mână și cu gândul la Dumnezeu. Așa s'a contopit sufletul poporului cu al preotului său, într'o credință și simțire.

Toată cartea preotului era — pe lângă cele rituale — *Cazania și Pravila*; prima cu învățăturile ei morale, a doua cu îndrumările ei canonice. Și atâta era destul, pentru trebuințele sufletești ale poporului analfabet și izolat de lume. Celelalte le făcea cartea vieții.

Tot omul de bine trebuie să-și aducă cu pietate aminte de acest tip de »părinte« al poporului românesc.

Dar *poporul românesc n'a putut rămânea izolat de procesul civilizațiunii*. Cultura, prin mijloacele ei de comunicație, a încopciat cea mai îndepărtată colibă de centrele culturale, cari s'au format cu timpul; apoi obligamentul școlar și militar — au ridicat tinera generație din cuibul familiar și au pus-o într'o nouă situație, care reclamă mai multă îngrijire sufletească.

Lipit cu sufletul de popor, a rămas și în aceasta nouă fază, preotul român. El s'a pus în fruntea mișcărilor sociale și a așezămintelor culturale; a rămas acelaș bun »părinte« sufleteș al poporului și va trebui să rămână, căci aceasta se ține de misiunea lui.

Nu mitropolitul Șaguna a inventat biserica națională. Șaguna este numai reorganizatorul ei.

Apostolul Pavel este cel-ce a ostenit mai mult, pentru *organizarea bisericilor naționale*; și canonul 34 apostoleșc e o clasică mărturie despre aceea, că fiecare națiune avea pe episcopii săi, cu mitropolitul în frunte, chiar de pe vremurile apostolești. Prin urmare, caracterul național și-l are biserica chiar din câmpul sfințelor canoane, fără de cari Șaguna nu putea face ce a făcut.

»*Legea românească*« cu »*popa românesc*«, nu este altceva decât o simbolizare poporală a caracterului național al bisericii și a preotului ei.

Profetismul s'a dezvoltat și a înflorit în timpurile grele ale pregătirii de mântuire. Tot aceasta este și psihologia apostoliei; ea de asemenea, din lupta pentru Hristos s'a înălțat la cununa martiriului. *Tipul național apostoleșc* al preotului românesc, tot din soartea sbuciumată a neamului românesc s'a oțelit.

De acest tip de preot se inspiră poetul neamului românesc O. Goga, lui i-se închină cu venerațiune bătrân și tiner deopotrivă; lui îi zice, cu poetul *nostru*, toată suflarea românească:

„Cuvine-se hirotonirea,
Cu harul ceriurilor ție,
Drept vestitorule apostol
Al unei vremi ce va să vie!“

Dogmele și canoanele n'au nimic a face cu preotul dlui *Goga*, nici cu raiul; căci nici acolo nu putem ajunge, decât prin corecta »scriere românească«; iar pentru dl *Iorga* »biserica românească dela noi este *Casa națională* a satului și nu o cetățuie de luptă dogmatică, nu un cuib de castă«. De cultură teologică nu e nevoie, zic acești doi apostoli ai culturai românești; și dâșii exprimă opinia generală a intelectualilor nostri ortodoxi — surpinși de apariția unei reviste teologice în Sibiu!

Dacă toți românii ar avea cultura și mai ales inima dlor *Goga* și *N. Iorga*, atunci sub oblăduirea lor s'ar putea organiza o biserică națională, fără dogme și canoane, luându-se în locul acestora, drept element pozitiv, subiectivitatea, ori individualitatea lor, fenomenală.

Dar vedem, că oricât de număroasă e românimea dincoace de Carpați, numai pe un *Goga* îl are; iar cea de dincolo numai pe un *N. Iorga*; și și dâșii sunt supuși procesului schimbării și neapărat descompunerii; și atunci... s'a isprăvit cu pozitivismul lor.

Positiv este numai ceea-ce există peste condițiunile spațiului, timpului și peste tot a procesului de dezvoltare istorică, adică ce este dumnezeesc. Biserica dar, nu se poate susține decât pe bazele ei pozitive, pe dogmele și canoanele sale adică pe *credința oamenilor și legile dum-*

nezești, din cari izvorește caracterul național al bisericii și prin cari este asigurată pe vecie ființa ei.

Înainte de secolul al 19-lea, în viața cetățenească nu există idea națională, dar în biserică a existat; și clerul, din și prin misiunea lui, a naționalizat și pe acele vremuri barbare. Se poate întâmpla, să revină acele timpuri, dacă nu feudale, internaționale, când idea națională nu va mai exista în viața cetățenească și nici d-nii Goga și N. Iorga nu vor mai fi, să facă apostolia ei. *Canioanele bisericești, cari dau caracterul național bisericii, și atunci vor susține naționalismul, prin organizarea bisericilor după națiuni.* Biserica națională, pe baze dogmatice și canonice, e o *pozitivitate sinonimă cu vecinicia.*

Totul tinde spre perfecționare, pentrucă, după dogmele bisericii, aceasta este misiunea omului aici pe pământ; și Mântuitorul Hristos zice: »Fiți desăvârșiți, precum Tatăl vostru din ceriuri desăvârșit este«.

Fiecare clasă de oameni lucrează pentru perfecționarea științei sale speciale, pentru a fi mai de folos misiunii sale. Numai clerul — chemat, după misiunea lui, de a fi *înainte-mergător în procesul de desăvârșire, — să rămână staționar?* Să pună lumina sub obroc?

Cultura teologică a clerului o socotesc de o chestiune de principiu, căci numai din înălțimea ei poate fi preotul în poziție dominantă față de curentele intelectuale; și numai ea nobilizează desinteresat sentimentele sociale, numai ea este izvorul *pozitiv* al idealizmului.

Dar într-o țară îngrămădită de atâtea confesiuni, de atâtea limbi, de atâtea prejudeții, de atâta dușmănie și de atâta corupție, cum și-ar putea preotul păstra ortodoxia sa, cu idealurile ei, dacă nu ar cultiva-o? Oare n'ar fi coplesit de o cultură străină, care este — o negațiune a educației ce se dă preoțimei în seminarele noastre ortodoxe românești, din cari la noi a răsărit *tipul preoțesc idealizat* de poetul Goga?

E fermecătoare icoana zugrăvită de dl Goga, despre »chemarea preotească«, dar motivele și concluziunea nu sunt ale noastre.

Credința religioasă nu va fi tocmai fatul »înclinărilor sufletești ale neamului românesc« nici nu eschide »poruncile vremilor nouă«. După noi, cartea despre Dumnezeu nu este în contradicere cu cartea neamului românesc, ci mai vârtos e soarele ei dătător de viață.

Pe cât de înălțător este pentru noi prinosul ce se aduce *bisericii naționale*, pe atât de deprimătoare trebuie să fie cruda constatare, că s'a slăbit într'însa credința religioasă, temelia pozitivă a ei; a ajuns acea biserică, să fie purtată pe aripele sentimentelor sociale, atât de mult expuse influențelor externe.

De unde aceasta stingere a credinței din societatea noastră cea mai bună?

Din neglijența preoțimei, care la timpul său n'a catehizat tinerimea. Acum, când din tinăr a devenit bărbatul, care și-a format maximele vieții sale pe cunoștințele și experiențele proprii, e prea târziu de a-i mai vorbi despre sacrameinte și despre rai, căci el își are filozofia vieții formată, după împrejurările între cari trăiește și cari sunt foarte variate și căpřițioase. Aceasta o misiune pastorală, se resbună acum crud, asupra preoțimei, prin indeferentismul religios, care atâtea primejdii poartă în sînul său și dela care numai un pas este până la indiferentismul național.

Fie aceste lucruri constatate, din incidentul dat, spre a se trezi preoțimea, că suntem în primejdia de a nu mai fi înțelși de cătră proprii nostri fii sufletești, pe cum dovedește cuvântul cântărețului național, glasul fiului celui iubit al bisericii noastre naționale, — dacă nu ne vom întoarce »la rugăciuni și slujba cuvântului«, la o intensivă păstorire a credincioșilor, mai presus de toate *la catehizări și amvon*, unde nu te poți urcă numai »cu inima în dinți« ci după *profundă învățătură și multă carte a sfinței teologii*, spre a avea de unde cultivă ogorul și sămână sămânța cea bună a vieții creștinești.

Cu cât sunt mai multe buruenile vieții, cu atât mai intensivă cultură se recere în ogorul sfânt. Mi-se va admite reflexiunea, că multă buruiiană crește acum pe ogorul cel sfânt a bisericii naționale.

Iată pentruce *este nevoie de cultura teologică, pentruce trebuie să se cultive știința teologică în cercuri cât mai largi.*

R. Ciorogariu.

Adresa

I. P. S. S. Arhiepiscopului și Mitropolitului Ioan Mețianu și a Soților Săi P. S. S. Episcopi, ca reprezentanți ai bisericii române greco-orientale din Ungaria și Transilvania, cătră Excelența Sa Contele Apponyi Albert Ministrul reg. ung. al Cultelor și al Instrucției Publice, în chestia proiectului de lege despre dotațiunea și raporturile de drept ale învățătorilor dela școlile confesionale și comunale, prezentat Camerei.

Excelența Voastră,
Domnule Ministru,

Proiectul de lege despre raporturile de drept ale școlilor populare confesionale și comunale și despre retribuțiunile învățătorilor comunali și confesionali, care proiect, Excelența Voastră având în vedere interesele instrucțiunii populare, l-ați prezentat camerei în ziua de 21 Februarie a. c. — atinge în mod esențial viața internă a confesiunilor susținătoare de școli, și mai ales taie adânc în drepturi autonome ale bisericii noastre, drepturile asigurate prin legile fundamentale ale țării. Ne vedem dar nevoiți a da expres-

siune celor mai serioase nedumeriri ale noastre în fața faptului, că autorităților confesiunilor susținătoare de școli nu li-s'a dat ocaziune, după cum s'a practicat în trecut, a se pronunța de mai nainte asupra acestui proiect, dar mai ales, că nu ni-s'a dat ocaziune, ca în ce privește acest proiect important, să ne putem spune în interesul bisericesc observările și nedumeririle după studiarea lui cuvenită.

Prin procedeul acesta am ajuns în acea situație regretabilă, că în Camera țării se va lua în dezbateră un proiect de lege de o însemnătate atât de mare și care atinge în esența lor drepturile autonome ale confesiunilor, fără ca aceste confesiuni interesate să se fi putut pronunța mai înainte, și astfel în dezbateră acestui proiect de mare importanță nu se vor cântări argumentele deosebitelor vederi, ci factorii hotărâtori vor fi proporțiile de forțe ale partidelor politice.

Între astfel de împrejurări, după ce ni-a lipsit timpul fizic necesar pentru un studiu prealabil al proiectului de lege prezentat și luat în dezbateră, suntem nevoiți a declara, în general, că față de toate aceste dispoziții ale acestui proiect mai nou, cari sunt vătămătoare pentru autonomia bisericeii și pentru dezvoltarea instituțiilor noastre culturale, — dispoziții cari sunt de acelaș înțeles cu dispozițiile proiectului anterior, Berzeviczyan, — stăruim și la acest loc, pe lângă observările și nedumeririle, pe cari le-am exprimat în adresa noastră prezintată împotriva aceluși proiect, la 19 Iulie 1904 sub nr. 207 N. domnului Ministru reg. ung. de culte și instrucție publică.

Cu satisfacție am luat act de declarația Excelenței Voastre făcută în Camera deputaților, anume că Excelența Voastră, din convingerea obiectivă, nici pe departe nu voiți să contestați dreptul confesiunilor de a ridica și a susține școli, sau de a le împiedeca în exercicierea acestui drept al lor.

Această declarație importantă a Excelenței Voastre ne îndreptățește a îndruma binevoitoarea atențiune a Excelenței Voastre, deși numai clipa din urmă, asupra dispozițiilor mai esențiale ale proiectului de lege prezintat spre dezbateră, cari sunt vătămătoare pentru drepturile autonome ale bisericeii noastre și cari au înrădăcinat lăncezitoare asupra dezvoltării instituțiilor noastre culturale și anume:

1. La regularea salariului fundamental prevăzut în §. 2 al proiectului de lege, ori cât de mult dorim noi îmbunătățirea stării materiale a învățătorilor noștri populari, — se face o săritură mare dela salariul fundamental stabilit în legea de mai înainte — și, în general, salariul fundamental proiectat nu e în proporție cu forțele materiale ale susținătorilor de școli: chiar din acest punct de vedere suntem de părerea, că în conformitate cu hotărârea ce s'a adus în cel din urmă congres bisericesc al nostru, — minimul salariului fundamental ar fi a se stabili în suma de 800 cor. anual.

E vătămător și aliniatul al treilea al §-lui 2, în sensul căruia aplicarea învățătorilor ajutători, se poate face numai în cazuri excepționale, cu permisiunea comisiei administrative și numai pe lângă un onorar de 800 coroane, pe când dreptul de a aplica învățători, prin urmare și dreptul de a aplica învățători ajutători, face parte dintre drepturile autonome ale confesiunilor și comisioanele administrative poate numai să controleze exercitarea acestui drept. Aliniatul din urmă al §-lui 2, care tratează despre susținerea școlii și numirea de învățători ajutători în posturile interimal vacante, e a se modifica în sensul ca „la caz de moarte a unui învățător, văduva și orfanii lui, respective copiii lui sub 18 ani, au să primească, în curs de un an

dela data morții, jumătate din leafa fundamentală și o jumătate de an au dreptul să rămână în casa învățătoarească“.

Desconziderându-se această modificare, comunitățile bisericești susținătoare de școli, nu sunt în stare să plătească onorarul învățătorilor ajutători ce vor trebui aplicați.

2. Cvinvenaliile contemplate în §-ul 3 al proiectului, găsim că sunt foarte oneroase, atât pentru susținătorii de școli, cât și pentru vistieria statului și fondul de penziune regnicolar al învățătorilor; chiar de aceea, în conformitate cu principiile articolului de lege XXVI din 1893, ținem ca aceste cvinvenalii să se stabilească în 100 coroane de așa fel, ca după un serviciu de 40 ani cvinvenaliile să fie egale cu salariul fundamental.

În ce privește distribuirea cvinvenaliilor, conziderând că la confesiunile autonome școlile elementare populare nu sunt susținute de biserică întreagă, ci de comunitățile bisericești independente și organizații speciale și neatârătoare de celelalte — punctul din urmă al §-lui 3 ar fi a se înlocui prin următoarea dispoziție: „În cazul când un învățător confesional aplicat definitiv concurează de bunăvoie, la alt pdst învățătoresc, va avea drept la cvinvenalii în proporția serviciului împlinit în acest post din urmă“.

3. Dispoziția §-lui 9 din proiect, în sensul căreia în ce privește prețuirea în bani a imobilelor și retribuțiilor în natură se poate face apel la comisioanele administrative și împotriva hotărârii acesteia recurs la judecătoria administrativă, — știrbește sfera de competență a autonomiei bisericeii noastre și dreptul ei garantat prin articol de lege XXXVIII din 1868, pentru că în ce privește stabilirea veniturilor și competențelor învățătorilor confesionali, între marginile legii, autoritățile confesionale sunt competente, și autoritățile politice administrative nu pot avea decât dreptul de control.

4. În punctul a) al §-lui 15 din proiectul de lege la stabilirea raporturilor personale ale învățătorului dela o școală populară ajutată de stat, precum și la stabilirea calificăției lui în ale limbei maghiare — i-se dă comisiei administrative o sferă de competență, pe care n-o merită nici decum, deoarece calificăția învățătorului se adevărește prin un certificat oficial, așadară printr'un document public, extradat de comisia examinătoare competentă și semnat de inspectorul reșege ca comisar ministerial.

5. În aliniatul prim al §-lui 0 din proiectul de lege, acel drept al autonomiei bisericilor susținătoare de școală, conform căruia planul de învățământ și manualele școlare le stabilește autoritatea bisericească pe lângă controlul statului — e restrâns, ba chiar grav vătămător.

Dispozițiile cuprinse în §-ul 20 al proiectului se ciocnesc cu drepturile de instrucție liberă a bisericeii. Aceste dispoziții sunt superflue și nebazate, căci atât în ce privește planul de învățământ, numărul orelor, precum și cuprinsul manualelor de învățământ, organele statului își au dreptul de control, iar guvernul dreptul de a interzice. De altcum e exclus cazul, ca în școalele noastre confesionale să întrebuinteze cărți cenzurate și aprobate de autoritățile bisericești, cari să fie excepționabile din punctul de vedere al statului.

6. Dispozițiile cuprinse în §-ul 21 al proiectului de lege, referitoare la alegerea și la instituirea în mod definitiv a învățătorilor din școalele populare confesionale ajutate de stat, nu numai că restrâng drepturile autonome ale autorităților școlare confesionale și

ale comunităților bisericești susținătoare de școli, ci le și vatamă adânc, ba le invalidează chiar cu desăvârșire. Afară de aceea dispozițiile din §. 21 al proiectului de lege referitoare la limitarea aplicării învățătorilor confesionali sunt diametral opuse cu dispozițiile speciale cuprinse în punctul a) al §-lui 15 al aceluiaș proiect, care stabilește condițiile, în cari le dă ajutorul de stat. Anume, conform punctului a) al §-lui 15 al proiectului de lege ajutorul de stat se dă numai învățătorilor aplicați definitiv — așa dară alesi pe baza de drept și cvalificați după cum cere legea — iar prin această dispoziție din urmă e exclusă posibilitatea de a se dă ajutor de stat învățătorilor neaplicați în mod definitiv.

7. În sfârșit referitor la aplicarea învățătorilor în caz când s'ar ridică la valoare de drept dispozițiile amintite mai sus adânc vătămătoare pentru autonomia noastră, termenile statorite sunt imposibil de ținut, pentrucă în înțelesul statutelor noastre timpul de concurs e cel puțin 30 zile, căruia îi urmează respectarea termenului de recurs și procedeul ce privește întărirea alegerii.

Prin dispozițiile noului proiect de lege referitoare la disciplinarea învățătorilor confesionali se restrâng în fond drepturile esențiale legalizate autonome și disciplinare asupra învățătorilor, ale bisericii noastre, garantate de art. de lege XX, §. 3 din 1868, asemenea și Statutul-Organic al bisericii noastre bazat pe acești articoli și sancționat prea grațios de Majestatea Sa, precum și de art. de lege XXXVIII din 1868, ba se scot chiar din valoare, într-o parte pe de-o parte se garantează în §. 23 al proiectului comisiei administrative un anumit cerc de activitate pentru examinarea sentințelor aduse de forurile judecătorești ale bisericii noastre, iar pe de altă parte § 24 al proiectului dă comisiei administrative putere judecătorească asupra învățătorilor confesionali, cu desconsiderarea autorităților bisericești competente, respective a forurilor disciplinare, și o îndreptățește ca în cazurile înșirate acolo să aplice procedura disciplinară independent împotriva învățătorilor confesionali și să aducă hotărâre în merit.

În urma dreptului de suprem control înalt guvern poate controlă procedurile autonome ale forurilor noastre bisericești și școlare și intrucât aceste nu-și împlinesc chemarea, le poate detrage eventualul ajutor de stat, ba poate chiar, după o prealabilă admoniare, închide școlile necorespunzătoare sau — ceea ce noi credem de imposibil — pe cele ce lucră pe căi anti-patriotice. Nu putem însă conzidera de îndreptățit, potrivit și echitabil faptul că și altă autoritate pe lângă cea bisericească să poată exercita drept de disciplină asupra învățătorilor confesionali.

Faptele potrivnice statului, constituind un fapt punibil, judecata asupra lor poate fi îndrumată exclusiv numai la cercul de activitate al forurilor judecătorești independente. În astfel de cazuri forurile disciplinare ale învățătorilor pot lua dispoziții numai pe temeiul hotărârilor respectivelor foruri judecătorești, pentrucă altcum s'ar deschide cale destrăbălărilor politicei militante de a intra în sanctuarele școlii, iar învățătorul ar cădea jertfa patimilor politice.

8. În sfârșit conziderăm de necorect și nejust §. 26 al proiectului, prin care se țintește pedepsirea comunei bisericești ca susținătoare școlii pentru neglijența, sau defectele învățătorului.

În legătură cu escepțiunile și gravaminele înșirate mai sus, trebuie să declarăm, că nici termenele stabilite în § 23, pentru încheierea procedurii disciplinare nu pot fi respectate, pentrucă învățătorul ce are să fie

tras în cercetare disciplinară, conform regulamentului disciplinar se poate folosi de remediu de drept și așa în acest caz e esluză posibilitatea, ca procedura disciplinară să se poată termina în curs de trei luni

Pe baza motivelor înșirate mai mult în general mai sus, cu adânc respect rugăm pe Excelența voastră, ca să luați dela ordinea de zi proiectul de lege prezentat Camerei, să-l prelucrați din nou după ascultarea prealabilă a autorităților confesionale interesate mai de aproape și proiectul prelucrat să-l prezentați din nou, iar într-o cât ați crede că aceasta nu se poate face la dezbaterile proiectului deja prezentat, să bine-voiți a contribui cu efect la schimbarea, în direcția dorită de noi, a dispozițiilor excepționale de noi.

Primiți Excelență, expresia sincerei noastre stime și respect.

Sibiu, 2 Martie 1907.

În numele bisericii române greco-orientale din Transilvania și Ungaria.

Neglijenții nostri.

Maritul nostru Congres ținut în toamna ce trecu, — ca paznicul cel mai treaz al vieții noastre bisericești și școlare — precum de alte dăți așa și în cursul ședințelor din urmă, a cerut să i-se deie seamă despre fluctuația cununiilor, ca așa din cifrele prezintate, să se poată constată sporul în credință, ori lăpădarea și recirea față cu obligamentele creștinești.

Nu știu diecezele suore fost-au în plăcuta clipă de a vesti scăzământ la rubrica »conviețuirii nelegiuite«, ori mărturisit-au și ele cu fruntea răvășită sporul concubinilor, noi cești din dieceza Aradului și Orăzii-mari însă, la congresul din urmă am fost necesități să arătăm maritei adunări groaznica cifră de 10.824, adecă zece mii opt sute două zeci și patru de concubini. Numărul acesta îl învederează rapoartele Ven. Consistoare despre fluctuația poporului, înaintate sesiunii sinodului din 1906. N'ar fi spăimântătoare aceasta rubrică a concubinilor, plumbul desnădejdiei n'ar picură peste noi, când am observă că valorile vieții bisericești sparg an de an din țărniș viețuirii nelegiuite, — dar când vezi că grosul nupturienților din 1904, numai pe teritorul diecezei Orăzii-mari s'a urcat cu 227 cazuri în decursul unui an, — atunci, zic, dacă ai fie numai o scânteie de dragoste față de bunăstarea noastră religioasă-morală, trebuie să te cuprindă un sentiment de jale, că vezi destrământându-să pânza legii strămoșești, care ne-a păzit de moloh veacuri d'arândul.

Pentru a stavili acest rău — nu se poate negă — organele bisericești și-au făcut datoria — cum și cere importanța chestiunii — împrăștiind circulare în acest merit. Prin nr. 49 Maritul Congres insistă b. o. ca preoțimea să delature sub greumântul răspunderii însoțirile nelegiuite bisericește, iar prin concluzul nr. 50 se provoacă oficiile parohiale să prezinte pricina din

care crește această buruiiană pe toate mejdile noastre. Și amăsurat acestor rânduiei preoțimea ce face? Făgăduiește că va delatură răul și respiră pe hârtie pricini de pricini după cum li-se îmbie împrejurările în parohie; — între credincioși face preoțimea vorbă despre acest lucru, unul prinde sfatul, altul se mântue că nu-i gata încă, celalalt pocnește în deget și răzbește că »treaba mea de lucrul meu«. Toate aceste le vede preotul, încearcă să dreagă lucrul cu sfat, cu blândețe, dar nu ieșe la potriveală și se încrucește de atâta păgânie.

În afacerea asta a nelegiuitorilor vina o poartă în parte și preoțimea, (dar nu în tot locul ci numai în unele), răul propriaminte izvoarește însă din *latitudinea legilor civile*, din bagatelizarea tainei căsătoriei prin faptul, că se încheie întâiu căsătoria înainte forurilor rigide, mute ale statului și numai apoi se întorc mirii (nu toți) la altar sub steagul bucuriei bătut în zurgălăi conform obiceiurilor strămoșești.

Dacă conzultăm statistica fluctuațiunii căsătoriilor din ziua intrării în vigoare a legilor civile, ne izbește de loc în față recirea gradată a credinții față cu așezămintele noastre bisericesti. Spre lămurirea acestui lucru, spre a dovedi răul ce au adus legile civile pentru moralitatea obștei noastre ortodoxe, voiu aminti un caz numai. — Într'o comună vecină în decursul acestui carnaval, numărul nupturienților s'a sporit cu optsprezece cazuri. Tinerimea materialistă de azi adevăc cunoscând *latitudinea legilor civile de căsătorie*, pentru a încunjură cheltuelile ce reclamă o nuntă cinstită amăsurat obiceiurilor românești, se uită de sine și riscă cu toată hula oamenilor păgâneasca faptă de a fură fata, calcând deci în picioare sentimentele omenești. În meritul acestor sălbăticii sunt legați câțiva paragrafi în legi dar cine-i cinsteste? — nime. În sarcina forurilor noastre bisericesti cade deci datorința să provoace din oficiu administratia statului ca aceste obscenități să le urmărească cu strictetă, căci înveninează societatea omenească. Aceste moravuri ar încetă, cred, îndată-ce s'ar observă paragrafi, cari — așa socotesc — nu sunt croiți pentru a sângul putrejunea în corpul moral al statului, ci pentru a cristaliză moralicește vulgul ce susține țara.

* * *

În rostul acestor rânduri, — fiind vorba despre traiul nelegiuit — fie-mi iertat a mă opri o clipă la o împrejurare. Pe teritoriul Consistoriilor noastre, de prezinte avem vr'o 150 de preoți văduvi, cari loviți de soarte sunt nevoiți a-și purtă greul vieții mângându-se cu orfânașii

unii, alții sfeindu-și zilele împrejmuiți cu străini. Din ceata preoților izbită cu văduvie o bună seamă nu-și ține pentru ducerea gospodăriei rudinii (căci poate n'are) ci-și încredințează casa și lucrurile ei, unei femei străine, care cu voia preotului — de multe ori — trece înaintea lumii cași o preoteasă, bucurându-să cu fiii ei nelegiuiți de toate drepturile și favorurile. Chestiunea aceasta e una dintre cele mai gingașe și mai anevoios de scos la mal, drept ce nici n'am gândul și norocul de a prezentă cărarușa fericită pentru delaturarea acestei încorectitudini, ci cu sfială și bunăvoință mă apropriu de afacere, mărgininu-mă și servindu-mi ca satisfacțiune dacă pot spune o vorbă bună în interesul vieții bisericesti.

Preoții, au chemarea să delature greșelile, obiceiurile rele prin marcarea celor folositoare; amăsurat acestei misiuni, dacă te puni să-l sfătuești pe cutare, că-i păgânie a sta necununat, deci să se hotărască odată la pașul cununiei, — și-se ripostează că, nu-i rușinos acest lucru dacă-l pot face popii, cari au stup de copii nelegiuiți în casă. Îți spune și aceea, că știe preoți cari sunt din pat nelegiuit și poartă jugul lui Hristos cu numele tatălui nelegiuit, știe cocoane destule ajunse preotese sub numele falsificat, și tot așa poți să auzi șireag de destăinuirii, jignitoare nouă tuturoră. Aceste lucruri și-le replică oamenii, cu aer de mântuială în obligamentele căsătoriei, și preotul în fața lucrurilor mai acopere una și scuză alta, fiind sfârșitul tuturoră: o încolăcială, o înțepare veninoasă care se vindecă cu greu.

Precum plebea din Atena primia cu hohot pe acei oratori, cari urcau tribuna și spuneau adevăruri cu cari nu-și conformau individualitatea, așa nu putem nici noi desfășură — fără riscul dumeririi — înaintea credinciosilor, înalta datorință creștinească, de a se uni prin taina cununiei toate părechile de oameni ce trăiesc în nelegiuire; și acest gând cu deosebire pân'atunci nu-l putem mărlurisi cu atâta tărie, pânăce sunt așa de bătătoare la ochi greșelele în privința aceasta la paznicii legii — la preoți. — Deducțiunea acestui lucru ce-ar fi deci alta, ca a strădui din toate puterile ca aceasta încorectitudine diamentral opusă misiunii pastorale, — la a cărei delaturare se reclamă trezvia unui deceniu întreg chiar, să o restabilim din zi în zi, acomodându-se acestui principiu întâiași dată preoții ajunși în inconsolabila stare a văduviei, și apoi toți acei confrăți, asupra cărora va trimite Dumnezeu această nenorocire, care, la drept vorbind, avem să o purtăm cu resignațiunea ideală arătată de Iov.

Subtilitatea împrejurării o pricepe tot omul de bine, dar pentru înaltul scop al misiunii,

trebuie să micșorăm toate grijile lumesti, căci numai așa ne afirmăm ca ostași vrednici ai Celui ce pentru »slobozirea lumii« a fost crucificat.

F. Oșorheiu, la 18 Ianuarie 1907.

Petru Popa,

paroh.

Contribuțiuni la istoria bisericii noastre.

Sub titlul »O alegere de episcopi moldoveni în 1557—8«, publică »Răvașul« din Cluj (V. 9). un studiu, scris de d-l N. Iorga referitor și la relațiunile din Ardeal.

Studiul învățatului istoric a fost provocat de o notiță informativă, scrisă în limba slavonă, pe un liturghier slavon din veacul XVI aflat de d-l Dr. E. Dăianu la Pata (lângă Cluj).

Reproducem aci notița din cestiune, cum și expunerile d-lui N. Iorga, atrăgând atențiunea doritorilor de conștiințe istorice — relative la relațiile bisericii noastre, din trecut, din Ardeal și ale celor din țările românești, și asupra broșurei aceluiasi învățat istoric: »Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul întemeitori ai bisericii Românilor din Ardeal«.

Iată pe românește, ce spune notița slavonă:

„În anul 7066, în zilele bine cinstitorului de Hristos iubitorului Domnului nostru Io Alexandru Voevod, cu mila lui Dumnezeu Domn al țării Moldovei, și pe aceeași vreme răposând în țara noastră a Moldovei doi episcopi: episcopul George, așezat de Dumnezeu în Scaunul din Rădăuți și alt episcop, Macarie din părțile de jos, din târg dela Roman, și atunci bine-credinciosul și de Dumnezeu așezatul și cu bune fapte înfrumusețatul Io Alexandru Voevod cu a lui înțelepciune a făcut sobor, ales patru episcopi și se întăriră doi episcopi; unul Chir Anastasie de Roman și celalalt la Mitropolia din Rădăuți. Chir Eftime, și atunci s'a început și s'a săvârșit această carte, Liturghie, cu mâna mult greșitului și smeritului preot rugătorul popa Mihail.

Acestă carte care e de Dumnezeu născotită și pe care a cumpărat-o roaba lui Dumnezeu Axina, pentru mântuirea sufletului, a dat-o la hramul sfântului lăcaș al marelui mucenic a lui Hristos Dimitrie și în mâinile preotului Petru și așa a dat-o pentru rugăciunea sa ca nu cumva să se vândă, ori să se instrăineze, iar cine s'ar ispiti să o iea, să fie blăstămat de Hristos, Domnul nostru, în veci Amin“.

Unul dintre cei doi episcopi morți în anul vechiu Septembrie 1557 — Septembrie 1558, e deci George de Rădăuți, căruia îi urmează Eftimie. Pe care nu-l cunoaște Germanul Wickenhauser, care a scris la 1890 istoria acestei episcopii ce se numește cu dreptate aice „Mitropolie“, căci acolo s'a întmeiat cea dintâiu mânăstire cu un stareț-Vlădică în „țara Moldovenească“ din părțile nord-vestice, a lui Bogdan, Maramureșanul, începător, „descălător“ al Moldovei. El vine după Mitrofan, care se întimpină la 1551.

Eftime a fost un arhieru îndosebi iubit de Vodă Lăpușneanul, care pe vremea lui a și înădit biserica făcută de Ștefan-cel-Mare. Sub același Domn grozav însă el fu înlocuit cu un anume „Dimitre“, care e ucis

în 1565 pentru că stătea în fruntea unei resoale. Se pare că de aceea Lăpușneanul îl scose, căci Eftimie se învoise a sluji la încununare ca „Ioan-Vodă“ a istețului Grec Despot, care-l gonise pe dânsul, Aesandru-Vodă.

Macarie cel mort în 1557 e cronicarul, care a lăsat pomenirea faptelor lui Petru-Vodă Rareș, a luptelor lui în multe părți, și în Ardeal chiar, din care a cucerit o bună parte, alipind-o la țara sa. De loc din Putna, Gheorge se arată vrednic urmaș al răposatului cărturar. Sub alt Domn fără milă, Ion cel-Cumplit, el ocupă cea mai înaltă treaptă a Bisericii moldovenești căci ajunsese mitropolit (dela 1571); în 1578 el fu scos însă din Scaunul arhipăstoresc, tot pentru motive politice. Mai târziu, în 1579, el seria Papei Grigorie al XIII-lea făgăduindu-i Unirea bisericii moldovenești cu Roma catolică. De atunci i-se pierde urma.

Notița din Liturghia dela Pata are isemnătatea de a întări unele lucruri, care se știau, de a scoate la lumină pe Vlădica George de Rădăuți, de a ni arăta că în veacul al XVI-lea episcopia rădăuțeană era privită tot ca o Mitropolie. Și mai ales din ea vedem cum se făceau alegerile de episcopi pe acea vreme.

Lăpușneanul nu se încumetă a numi el, ci strânge sobor. Din acesta fac parte patru episcopi, adevărat Mitropolitul și trei străini (căci episcopia de Huși nu eră încă pe atunci). Unul din ei va fi fost episcopul de Vad, în părțile someșene, care atarnă de Moldova în ceea ce privește ierarhia, cealalți doi ar fi Greci pribegi la Curtea moldovenească.

Când, în 1600, Mihail Viteazul schimbă pe toți arhierii Moldovei, cari, ținând cu învinsul Ieremia Movilă, fugiseră în Polonia în urma Domnului lor, el făcu sobor pentru numirea de Vlădici noi, cu un Mitropolit pe Cesarii lui Flip, cu un altul din Vodena, cu episcopul de Hebron în Palestina iar din cei mărginași, cu acela din Muncaciul Maramureșului. Iar Ion-cel-Cumplit, având a rândui, cu treizeci de ani înainte, biserica sa, aduse pe episcopul, pe „Mitropolitul“ Românilor din Ardeal, Eftimie.

CRONICA.

Dar pentru școală. Prea Sfinția Sa Domnul Episcop Ioan I. Papp, — cuprins de adevărul cumcă poporul nostru numai prin „lumină“ poate deveni conștiuit de sine intru înaintare pe toate terenele vieții practice, intru conservarea credinței sale strămoșești naționale, și că numai prin adevărata înțelepciune va și rezistă contra atâtor ispite grele pornite asupra lui, — a donat suma de 20 coroane pe seama bibliotecii școlare parohiale rom. gr. or. din Curtici. Întru mulți, mulți ani Stăpâne! George Mladin paroh.

Episcopatul nostru la guvern. „Tel. Rom.“ aduce știrea următoare: „Dupăcum am anunțat și în numărul trecut, conform hotărârii luate din partea conșistorului nostru mitropolitan, Înaltpreasfinția Sa, dl arhiepiscop și mitropolit *Ioan Mețianu*, însoțit de Preasfinții domni episcopi *Nicolae Popea* al Caransebeșului și *Ioan I. Papp* al Aradului a prezentat Joi la ora unu d. a. în persoană contelui *Apponyi*, ministru de culte și instrucțiune publică memorandumul bisericeii gr. ort române din Ungaria și Transilvania în cauza proiectului de lege despre raporturile de drept și im-

bunătățirea salarelor învățătoarești la școalele confesionale din patrie, și insistă cu multă stăruință, ca să fie delăturate gravaminele din proiect cari, cum se arată în memorandum, jignesc drepturile autonome ale bisericii noastre. Preasfințiții noștri arhieriei, cari au grăbit și de astădată să-și facă datorința de apărători ai autonomiei bisericii noastre, au fost bine primiți din partea domnului ministru, fapt, care ne dă speranța, că pe calea aceasta se vor împlini barem în partea cererile juste și neexagerate ale bisericii noastre autonome.

O donație Academiei Române. D-na Alexandrina I. Ghica soția lui Ioan Ghica, a donat Academiei Române un fond de 50.000 lei sub numele de „Fondul Ioan Ghica”, din venitul căruia Academia să cumpere și să publice documente vechi, relative la istoria Românilor.

Inchiderea cărcimelor Dumineca. Comuna Bereceze, urmând exemplul comunei Gelenceze, a luat hotărâre, ca să formeze un statut, pe baza căruia să închidă toate cărcimel Dumineca. Esemplu bun de imitat și în părțile noastre.

Centenarul primei cărți tipărite în limba bulgară. — Scrie „Vecerra Posta” Nr. 1886 din 19 Noemvrie 1906, ziar care apare în orașul Sofia, capitala Bulgariei, că la 25 Noemvrie a. t. s'au împlinit tocmai 100 de ani de când s'a tipărit în tipografia sf. episcopii de Râmnic prima carte în limba curată a poporului bulgar, intitulată „Nedelnik, pouceniya nevski nedeliah” (Dumincal, învățători pentru fiecare Duminecă) de către Sofronie Vratsianski, carte care și a dobândit în urmă numele popular de „Sofroniie”.

Cu această ocazie ministerul cultelor al Bulgariei a orânduit ca la 25 Noemvrie a. t. să se serbeze un jubileu de 100 ani cu cea mai mare solemnitate de către toți profesorii, învățătorii și tineretul tuturor școalelor din întreaga Bulgaria.

Cronică bibliografică.

Taru Noastră. 9: Carte de O. Goga. Cântecul lui Marcu (baladă populară). Proiect de tovărășie pentru asigurarea vitelor. [Car cu merinde în războiul dela 871 de N. Grigorescu, — tablou]. Ce să mâncăm, (Sfaturi țăranilor) Boalele și dujmanii viilor. Știri.

Junimea Literară (Cernăuți) IV. 3. Hutanii, (poezie) V. Huțan Un document românesc cu marele sigil, D. Dan. Albina (poezie) după Baumbach. În atelierul unui artist, I. Grămadă. De dragoste, I. Streșină. Tatei, G. Rotică. Ceva despre limbele clasice în gimnazii, V. Grecine. Cărți pentru popor G. Tofan. Traduceri originale din Petöfy, de V. Loichiță și I. Broșu. Resbunarea L. Marian. Tânguirea copilei, de I. G. Toma. Cătră lună, V. Lochiță. Dări de seamă. Cronică.

Buletinul armatei și marinei 2. cuprinde: Note militare, de Gen. Crainiceanu. Geniu la cetăți. Șrapnele și scuturi. Vedete, torpiloare, automobile. Diverse. Bibliografii.

A apărut în tipografia noastră și se află de vânzare următoarele cărți:

„**Limba maghiară**” partea primă în ediția II-a de I. Grofșorean și I. Moldovan prețul unui ex. 50 fileri.

„**A doua carte de cetire**” pentru elevii școalelor pop. de I. Grofșorean și consoții ed. IV-a, prețul unui ex. 40 fil.

Poșta Administrațiunei.

Tămașda. Dorinței Dv. nu putem satisface.

Posta Redacțiunei.

V. C. Fiz. Pesac. Nu se poate publica articolul, din cauza tonului neobicinuit la noi, care-i slăbește seriozitatea.

Concurse.

Neprezentându-se recurenți cu cvalificația de clasa primă, prescrisă în § 17 al Regulamentului pentru parohii din anul 1906, prin aceasta se escrie concurs din nou pentru parohia vacantă **Pobda**, (protoprezviteratul Timișorii) (prin trecerea la penzie a preotului Ioan Savu), cu termen de **30 zile** dela prima publicare în organul diecezan „Biserica și Școala”. De astădată se admit să competeze și recurenți cu cvalificația din alineatul al 2-lea, al §-lui acum amintit, adecă cu cvalificația pentru parohii de **cl. a doua**.

Beneficiul parohial se compune din folosirea unei sesiuni parohiale, ștola și birul uzuat, cari compute la oaltă asigură venitul prescris pentru parohii de cl. primă. Alesul, cât timp va fi în viață preotul Ioan Savu, va avea să răspundă în rate trei lunare ori lunare anticipative, la mâinile protoprezviterului tractual, cvota anulă de 400 (patrusute) coroane la ce se angajează și obligă material și moral prin acest concurs, iar un an după moartea acestuia, jumătate din această cvotă. Sarcinile publice și contribuiri diecezane precum și birul protoprezviteral va avea să le supoarte alesul. Alesul e obligat să locuiască zece ani în casa bisericii și va răspunde epitropiei chiria anuală 100 cor.

Recursele ajustate cu documentele prescrise pentru parohii de cl. II. sunt a se trimite la P. On. Oficiu protoprezviteral al Timișorii. Recurenții cu observarea § lui 20 vor avea să se prezinte în sfânta biserică spre a-și arată dexteritatea rituală și omiletică.

Dat din ședința comitetului parohial, ținută în Pobda la 11/24 Februarie 1907.

Comitetul parohial.

Cu consenzul pprezviterului: *Dr. Tr. Putici.*

—□—

3—3

Pentru parohia de **clasa III-a Cusiis**, din protopopiatul Vașcău, devenită vacantă prin moartea preotului Gavriil Iodnariu, în urma ordinului Venerabilului Consistor din Oradea-mare de sub Nr. 179/7 B. 1D07, se escrie concurs cu termen de alegere pe **25 Martie** v. „ziua Bunei vestiri” a. c.

Emolumentele sunt: Pământ parohial de șapte cubule, două cimitere cu venit de cor. 77-20 fil.; câte una coroană de fiecare număr de casă, la oaltă 120

cor. apoi ștolele îndatinate, computate în 43 coroane și întregirea dela stat pentru preoții cu 8 clase 485 cor. 66 fil., pentru preoții sub 8 clase 685 cor. 66 fil.

Cei ce doresc a reflecta la aceasta parohie sunt poftiți a-și trimite rugările lor, ajustate conform §-lui 19 din Regulamentul pentru parohii, adresate comitetului parohial, subsemnatului în Segyest p. u. Rieny până opt zile înainte de alegere, iar în vre-o Duminică ori sărbătoare să se prezenteze la s. biserică spre a-și arăta dexteritatea n tipic și oratorie precum și în cântare.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Moise Popoviciu* adm. protopopesc.

—□—

3—3

Licitațiune minuendă.

Pe baza incuvițării V. Consistor Nr 4239/1906, prin aceasta se escrie licitațiune minuendă pentru facerea din nou a iconostasului, repararea și renovarea, pingarea și pictarea bisericii din comuna **Zarand**, (com. Arad), cu termin pe ziua de **25 Martie (7 Aprilie)** în sărbătoarea Bunavestire la orele 2 p. m. în sf. biserică. Prețul de esclamare 6725 coroane. Doritorii de a licita au să depună în bani sau hârtie de volare un vadiu de 10% dela prețul de exlamare.

Întreprinzătorii nu au drept de a pretinde diurne, viatic și spese de călătorie.

Comuna bisericască își rezervă dreptul de a angaja pe acel reflectant, în care va avea mai multă încredere.

Planul, precum și preliminarul de spese, se pot vedea la oficiul parohial din loc.

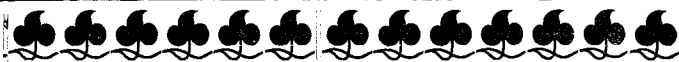
Contractul încheiat pentru întreprinzători va fi valabil îndată după subscriere, pentru comuna bisericască însă numai după aprobarea Ven. Consistor.

Zarand, 25 Februarie 1901.

Comitetul parohial.

—□—

1—3

Pentru economi!

Prav pentru îngrășarea vitelor cornute, porcilor și a cailor. Vacile dau prin întrebuințarea pravului acestuia lapte mai mult și mai bun. De mare însemnătate este pentru oricare econom a întrebuința acest prav de îngrășare, căci prin aceasta să urcă valoarea — adevă prețul vitelor, porcilor și a cailor. Prețul este 60 fil.

Moartea cloțanilor și a șoarecilor. Un prav sigur pentru stârpirea acestora. Prețul 60 fil.

Prav pentru ouatul găinilor. Prin întrebuințarea pravului acestuia, găinile ouă mai mult ca de comun — chiar și în timp de iarnă — pe când altcum nu ne ouă — sau foarte puțin. Prețul 30 fileri.

Unsoare galbină pentru păduchi la vite. Știut este că vitele și porcii toamna și iarna întreagă, până la deplina dezvoltare a primăverei, suferă mai mult de mănăcărimea păduchilor, prin care mănăcărime sunt reținuți porcii și vitele în îngrășarea și dezvoltarea lor — ba chiar slăbindu-i astfel încât în loc de a li-să ridică prețul, chiar perd din valoare. De aceea fiecare econom să întrebuințeze această unsoare — căreia îi e prețul 20 și 40 fil.

Extracte pentru prepararea romului și a diferitelor licheruri. Cine voințe a-și prepara rum și liqueruri bune și ieftine, să întrebuințeze aceste extracte. Prețul pentru 1 litră 40 fil. Pentru prepararea rachiului de prune iarăși 40 fil.

Thee foarte ieftină și bună. 1 pachet 20 fil.

Sirop de zmeură. Curat numai din suc de zmeură de pe munte, preparat cu zahar rafinat. 1 kg. 1 cor. 20 fil.

Unsoare contra mânilor și picioarelor înghețate 70 fil.

Esență contra bătăturilor, (ochi de găină) 70 fil.

5—10

Toate aceste se capătă la:

— **Cornel Demeter, apotecar în Szászváros.** —

„Janus“

„institut de asigurare mutuală pe viață în Viena

s'a fondat în anul 1839, din partea unui grup de bărbați nobili,
este cel mai vechiu „Institut mutual de asigurare pe viață“

— pentru Austro-Ungaria. —

Se bazează pe legile mutualității în puterea cărora accidentul capitalului anual trece în favorul celui asigurat.

Premii efitine. Condiții de asigurare favorabile.

Imprescriptibilitatea polițelor după 3 ani. Plătirea în caz de duiel și sinucidere după 5 ani.
Asigurare gratuită pentru caz de războiu. — Fără timbru de poliță și taxă de stat — Plătire la moment.

Starea de asigurare 111.000,000 cor. | AVeră institutului 31.000,000 cor.

Sumele de asigrare plătite până acum 56.000,000 cor.

Informațiuni îndatoritoare dă:

==== **Agentura generală pentru Ungaria de sud în Timișoara-Fabric.** =====

Lerchengasse Nr. 17. (N-rul Telefonului: 422).

(44)